

BERGEN FACEBOOK KULLANIM BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE FORMUNUN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Uzm. Psk. Zeynep ÜLKE¹, Yrd. Doç. Dr. Cemal Onur NOYAN², Prof.Dr.Nesrin DİLBAZ²

¹ Serbest Uzman Klinik Psikolog, ² Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Yazışma Adresi / Correspondence: Semsettin Gunaltay Cad. No:89 Suadiye/Istanbul,
email: zeynepulke@gmail.com, Telefon:05369506535

Makale başvuru tarihi:25.11.2016
Makale kabul tarihi: 29.12.2016

ÖZET

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeğinin Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Giriş: Bu çalışmanın amacı, Andreassen ve arkadaşları (2012) tarafından Facebook kullanım bozukluğunu ölçmeye yönelik geliştirilmiş olan “Bergen Facebook Addiction Scale (BFAS)”nin Türkçeye uyarlanarak üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliliğinin sağlanmasıdır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini Üsküdar Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi’nde çeşitli bölümlerde okuyan ve farklı yaş gruplarından toplam 300 öğrenci oluşturmaktadır. Taslak ölçeğin son hali, ölçeğin maddelerini çeviren alan ve dil uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzeltilerek şekillendirilmiştir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek üzere; faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda 6 maddeden oluşan ölçeğin, 6 faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Her bir maddenin ait olduğu faktörle olan ilişkisine göre tüm maddelerin ayırt edici olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için ise test-tekrar test uygulanmış ve iç tutarlılık düzeyi hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin sınanması amacıyla Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeğinden alınan puanlar ile aynı örneklemden Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden alınan puanlar, Facebook Kullanım Değişkenleri puanları ve Facebook Bağımlılığı Öz Değerlendirme puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bulgular: Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları Cronbach alpha güvenirlilik formülü kullanılarak .89, 3 haftalık test-tekrar test geçerlik sonuçları 6 maddelik BFKBÖ için Cronbach alpha katsayısı .76 olarak saptanmıştır. Faktör analizi ve test-tekrar test sonuçları 6-maddelik ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik sonuçlarını doğrulamıştır

Sonuç

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği’nin güvenilir ölçümler yapabildiği ve Türk kültüründe de bireylerin Facebook’a ilişkin kullanım bozukluğu düzeylerini yordamak üzere klinik alanda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, facebook, facebook kullanım bozukluğu geçerlik, güvenirlilik,

ABSTRACT

Validity and Reliability of the Turkish Version of the Bergen Facebook Addiction Scale among University Students

Objective: The objective of this study was to adapt the “Bergen Facebook Addiction Scale (BFAS)” developed by Andreassen et al (1) into Turkish, and to evaluate the reliability and validity of the Turkish version of the Bergen Facebook Addiction among university students.

Method: The study was conducted in 2015 at Uskudar University and Yeditepe University (Istanbul-Turkey) with a total of 300 students from different majors and age groups. The draft scale was finalized after being translated and corrected by experts in the relevant fields. To determine the validity of the scale; factor analysis was performed and the results revealed that, of the 6 items reflecting the six core elements. It was detected that all items were distinctive with respect to relationship of each item with its related factor. Reliability level was determined by test – retest and internal consistency analysis. In addition, to test the criterion dependence validity of the scale, the correlation between the data gathered from Bergen Facebook Addiction Scale was analyzed respectively with data collected from the Smart Phone Addiction Scale, Facebook Use Variance and Facebook Addiction Self-evaluation.

Results: The internal consistency coefficient was calculated using the Cronbach’s Alpha formula and gave a result of $\alpha = .89$. The 3-week test-retest validity Cronbach’s alpha was .76 for the six-item Bergen Facebook Addiction Scale. The factor analysis and test-retest results confirmed the reliability and validity of the 6-item scale.

Conclusion: Bergen Facebook Addiction Scale is able to measure reliably, and the scale is a valid and reliable tool to be employed in a clinical environment to predict addiction levels of individuals regarding Facebook use in the Turkish society as well.

Key words: Addiction, Facebook, Facebook use disorder, Reliability, Validity

GİRİŞ

Bağımlılık, haz ve keyif veren davranışların olumsuz sonuçlara rağmen tekrarlanması, kontrol kaybı, yoksunluk bulguları ve işlevsellikte bozulma ile karakterize bir hastalıktır (1,2). Amerikan Psikiyatri Birliği'nin ruhsal bozuklukların tanısal ve istatistiksel sınıflandırma el kitabının son sürümü olan DSM-5'te (Diagnostic and Statistical Manual, 5th Edition)'de eski sürümlerde mevcut olan "Madde Kötüye Kullanımı ve Bağımlılığı" kavramı genişletilerek "Madde Kullanımı ve Bağımlılık Bozuklukları" şeklinde değiştirilmiştir. DSM-5'teki bu değişim ile birlikte geçmişte sadece madde ile ilgili bozuklukları kapsayan bağımlılık kavramı maddeyle ilişkili olmayan davranışlar bütünü de kapsar duruma gelmiştir (3). DSM-5'te halen madde ile ilişkili olmayan bozukluk kategorisi altında sadece 'kumar oynama bozukluğu' bulunsa da, gelecekte yapılacak klinik çalışmalarla internette oyun bağımlılığı (4), internet bağımlılığı (5), alışveriş bağımlılığı (6), işkoliklik (7), egzersiz bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı ve Facebook bağımlılığı (1) gibi ayrı tanı kategorilerinin eklenebileceği belirtilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda davranışsal bağımlılıkların, madde bağımlılığına birçok alanda (doğal süreç, fenomenoloji, tolerans, ek tanı, genetik katkı ve tedaviye cevap veriş şekli, vd.) benzerlikler gösterdiğini kanıtlamıştır (3).

Madde dışı bağımlılıklar için, örnek olarak internet bağımlılığı tanısının konulabilmesi için dört ana faktör önerilmiştir: geçirilen zamanı takip etmeden ve temel ihtiyaçları karşılamadan aşırı internet kullanılması; kullanım kesildiğinde ve ulaşılamadığında hissedilen yoksunluk hissi; alınan hazzın elde edilebilmesi için gittikçe artan miktarda kullanma isteği; tartışmalar, yalan söyleme, sosyal, kişisel ve mesleki etkinliklerde karşılaşılan zorluklar gibi olumsuz davranışlar (8).

Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler sonucunda internet günlük yaşantının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İnternet kullanımının artmasına bağlı olarak sosyal medya araçlarının kullanımının da arttığı gözlemlenmiştir (9). İnternet ortamında da yaygın olarak bireyler kendi ülkelerinin yanı sıra dünyanın her yerinden farklı kültürden kişiler ile sosyal iletişim kurabilmektedirler. Bireylerin kendilerini sanal ortamda rahatlıkla ifade edebildiği ve değişik bireylerle sosyal iletişim kurabildiği ortamlar "sosyal ağ" adı altında toplanmaktadır. Sosyal ağların kullanımının bireyler, özellikle de üniversite öğrencilerinin arasında artması çeşitli araştırmaların yapılmasının gerekliliğini arttırmıştır. En yaygın olarak kullanılan sosyal ağlar MySpace (2003), Facebook (2004), Flickr (2004), Tumblr (2007), Twitter (2008), Instagram (2010) olarak belirlenmiştir. Sosyal madde bağımlılığının semptomları, alkol/madde kullanımı ya da diğer tekrarlayıcı davranışlara benzemektedir: duygudurumdaki değişikliklere odaklanarak sosyal medya kullanımını arttırma, bireyin tüm ilgisini/dikkatini sosyal medya kullanımına vermesi (salience), sürekli sosyal

medyaya girmeyi düşünme, sosyal medyada geçirdiği zamanı çevresinden saklaması, sosyal medya kullanımının giderek artması, sosyal medyaya ulaşamadığında ortaya çıkan yoksunluk belirtileri, kişilerarası çatışmalar ve relaps.

Son yıllarda yapılan araştırmalarda İnternet bağımlılığı ile Facebook bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki gösterilmiştir (10). Facebook'un Türkiye'de gittikçe artan yoğunlukta kullanılması Facebook kullanımının bağımlılık düzeyinde olup olmadığının araştırılması gerekliliğini doğurmuştur. Ocak 2015 tarihi itibari ile Facebook kullanıcı sayısı dünyada 1.350.000.000 olarak belirlenmiştir (11). Ülkemiz istatistiklerine de bu artış yansımaktadır ve Facebook, kendisine yetecek kadar bilgisayar ve akıllı telefon kullanabilen hemen her yaştan bireyin ilgi alanına girmiştir. Facebook diğer sosyal ağlardan farklı olarak kişilerin birbirleri ile kolay ve sürekli iletişim halinde olmalarını sağlamakta başarılıdır (12). Bu süreklilik bazı bireylerde davranışsal bağımlılığa dönüşmekte ve yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir (13). Facebook'un değişik yaş grupları ve özellikle üniversite öğrencileri arasındaki yoğun kullanımı, bu kullanımın bağımlılık düzeyinde olup olmadığını ölçecek bir ölçek ihtiyacını gündeme getirmiştir. Ancak, Facebook kullanımının bozukluğa dönüşmesi olasılığı üzerinde çok az çalışma yapılmıştır (14). Türkiye'de Facebook kullanım bozukluğunun artış göstermesine bağlı olarak araştırmacılar bu olası bozukluğu ölçebilmek için değişik yaklaşımlar geliştirmişlerdir (15, 16, 17). Araştırmacılar ya kendi ölçeklerini geliştirmiş veya İnternet kullanım bozukluğu için geliştirilmiş olan ölçekleri Facebook kullanım bozukluğuna uyarlamışlardır (18). Yapılan çok sayıda çalışmaya rağmen Facebook kullanım bozukluğunu değerlendirmek üzere geçerlik ve güvenilirliği yapılmış Türkçe ölçek bulunmaması bu alanda yapılan çalışmaların değerini düşürmektedir. Yapılan araştırmalar, Facebook kullanımının hazının ve başlıca kullanım nedenlerinin arkadaşlıkları sürdürme, zaman geçirme, eğlence ve arkadaş edinme olduğunu göstermiştir. Facebook kullanım bozukluğu ve alınan haz ve kullanım nedenleri arasındaki ilişkiyi araştırılan fazla çalışma yapılmış olmamakla beraber, yukarıda bahsedilen dürtüler alışkanlığa, aşırılığa veya olumsuz duygulardan kaçış için kullanıma dönüşebilmektedir. Yalnızlık, endişe veya depresyon gibi psikososyal sorunları olan bireyler sosyal destek almak veya vakit geçirmek için Facebook'u kullanma eğiliminde olmaktadır. Facebook kullanımı ile sağlanan duygu durum düzelmesi kişilerin daha fazla Facebook kullanmasına sebep olmaktadır (19). Facebook kullanım bozukluğunu etkin olarak değerlendirecek ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliğinin gösterilmiş olması sebebi ile konu ile ilgili kesin çıkarımlar yapılmasında zorlanılmaktadır. Bu nedenle araştırmacıların Facebook kullanım bozukluğunu etkin olarak değerlendirebilecek bir ölçek üzerinde yoğunlaşmaları gerekmektedir. Andreassen ve

arkadaşları tarafından 2012 yılında bireylerin Facebook kullanımlarının bağımlılık düzeyinde olup olmadığını belirlemek ve klinik ortamlarda kullanılmak üzere Bergen Facebook Addiction Scale (BFAS) - Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği (BFKBÖ), bağımlılığın altı temel ögesi göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir: 1) belirginlik (aktivitenin düşünce ve davranışlara egemen olması); 2) duygu durum düzenlemesi (aktivitenin duygu durumu üzerindeki etkisi); 3) tolerans (daha önceki etkiye ulaşabilmek için artan miktarlarda aktiviteye gerek duyulması); 4) yoksunluk (aktivitenin azalması veya kesilmesi durumunda huzursuzluk duyulması); 5) çatışma (aktivitenin yoğunluğu yüzünden okul/ iş ve ailevi ilişkilerde sorunlar yaşanması); 6) nüksetme (kaçınma ve kontrollü davranıştan sonra aktivitenin uygulanmasında tekrar aynı düzene dönülmesi) (1).

Türkiye'de Facebook kullanıcı sayısı ve kullanım süresinin gittikçe arttığı gözlemlenmesi üzerine, bu çalışmada Andreassen ve arkadaşları tarafından bireylerin Facebook kullanım bozukluğu düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirmiş olduğu BFKBÖ'nün (1) Türkçe'ye uyarlanması ve üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır. BFKBÖ'nün klinik ortamlarda Facebook kullanım bozukluğu ile ilişkilendirilecek çalışmalarda standardizasyon sağlamaya yardımcı olması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma bir ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmasıdır. Araştırmayla Türk üniversite öğrencilerinin Facebook kullanım bozukluğu düzeylerini ölçen testin Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği (BFKBÖ) Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

Etik Kurul

BFKBÖ'nün Türkçe uyarlaması ve geçerlik güvenilirliğinin yapılması için ölçeği geliştiren Andreassen ile Ekim 2014 tarihinde e-posta ile iletişime geçilmiş olup izin alınmıştır. Üsküdar Üniversitesi Etik Kurulunun 09.02.2015 tarih ve 410 sayılı onay belgesi ile etik kurul onayının alınmasıyla çalışmaya başlanılmıştır. Aynı şekilde araştırmaya çeşitlilik kazandırmak amacı ile Yeditepe Üniversitesi'nden de Nisan 2015 tarih ve 2437 sayılı izin alınarak ölçeklerin Yeditepe Üniversitesi öğrencilerine de uygulanması sağlanmıştır.

ÇEVİRİ

BFKBÖ Türkçe uyarlanmasını yapmak adına çevirici çeviri yöntemi kullanılmıştır. BFKBÖ İngilizce orijinali, ikinci anadili İngilizce olan bir psikolog tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu işlemde sonra İngilizce Dil Eğitimi ve İngilizce Çeviri Bilim Bölümü öğretim görevlilerinden iki uzmandan Türkçe çevirisine dair görüşleri alınmış ve ana dili İngilizce olan bir

dil uzmanı tarafından tekrar Türkçeden İngilizceye çevrilip özgün formu ile karşılaştırılarak dil eşdeğerliliği sağlanmıştır. Ölçeğin son hali NPIstanbul Hastanesi'nin bağımlılık birimi bünyesinde çalışan dört psikiyatrist ve dört psikolog tarafından revize edilerek, basılmasına ve katılımcılara uygulanmasına karar verilmiştir. Klinik uygulama yapılmadan önce ölçeğin Türkçe çevirisi 18 kişilik gönüllü bir gruba uygulanarak Türkçe anlaşılabilirliği değerlendirilmiş ve uygun olduğu değerlendirilmiştir.

KATILIMCILAR

Yaş değişkeni 4 kategoriden oluşmaktadır ve katılımcıların %49,7'si (N=149) 17-21 yaş aralığında, %33,7'si (N=101) 22-25 yaş aralığında, %7'si (N=21) 26-29 yaş aralığında, %9,7'si (N=29) 30 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların %52,3'ünü (N=143) kadınlar, %47,7'sini (N=143) erkekler oluşturmaktadır.

Katılımcıların %38'i (N=114) Üsküdar Üniversitesi, %62'si (N=186) Yeditepe Üniversitesi öğrencileridir ve bunların %13'ü (N=39) Müzik, %10,7'si (N=32) Hemşirelik, %6'sı (N=18) Ergoterapi, %8,7'si (N=26) Psikoloji, %61,7'si (N=185) Güzel Sanatlar bölümü öğrencileridir.

Katılımcıların %63,7'si (N=191) ilişkisi olmayan bekârlar, %33,3'ü (N=100) düzenli ilişkisi olan bekârlar, %3'ü (N=9) de evlilerden oluşmaktayken, katılımcıların %84,7'si (N=254) sadece öğrenci olduğunu, %8'i (N=24) yarı zamanlı olarak çalıştığını, %7,3'ü (N=22) ise tam zamanlı olarak çalıştığını bildirmiştir.

ARAÇLAR

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Katılımcıların bu araştırmanın konusu hakkında bilgi edinmelerini amaçlayan "Bilgilendirilmiş onam formu", çalışmanın konusunu ve amacını, çalışmaya katılmanın olası yararlarını, kişisel bilgilerin ve cevapların tamamen gizli kalacağını açıklamaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılara diğer ölçekler de verilmiştir.

Sosyodemografik Veri Formu

Katılımcılara yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, sigara kullanımı, uyku düzeni gibi soruların sorulduğu, araştırmacı tarafından hazırlanmış yapılandırılmış bir form verilmiştir.

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği (BFKBÖ)

BFKBÖ Andreassen ver ark. (1) tarafından üniversite öğrencilerindeki Facebook kullanım bozukluğunu ölçme ve değerlendirme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken bağımlılığın altı temel ögesi göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar: 1) belirginlik, 2) duygu durum düzenlemesi, 3) tolerans, 4) yoksunluk, 5) çatışma ve 6) nüksetmedir (1). Her bir öge için üç soru hazırlanarak 5'li Likert formatta toplam 18 soru hazırlanmıştır.

18 soruluk orjinal ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin yapıldığı çalışmada 6 soruluk formun geçerli ve güvenilir olduğu belirtilerek soru sayısı 6'ya düşürülmüştür. Likert ölçeğinde 1=çok nadiren, 5=oldukça sık olmak üzere 6-30 arası puan alınabilmektedir ve puanın yüksekliği Facebook kullanım bozukluğunun derecesinin yüksekliğini göstermektedir.

Araştırmacılar geliştirilen ölçeğin, klinik ortamlarda kullanılabileceğini ve oluşturulan formda yer alan 6 sorudan en az 4'ünden 3 ve üzeri puan alan veya tüm 6 sorudan 3 ve üzeri puan alan katılımcının bağımlı olarak değerlendirilebileceğini savunmuşlardır (1).

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formu (ATBÖ-KF)

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formu (ATBÖ-KF), ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı riskini ölçmek için Kwon ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır ve altılı Likert derecelleme ile değerlendirilmektedir. Ölçek maddeleri 1=kesinlikle katılmıyorum, 6=kesinlikle katılıyorum olacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçek puanları 10-60 arasında değişmektedir. Testten elde edilen puan arttıkça bağımlılık için riskin arttığı değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları Noyan ve arkadaşları (20) tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.867, iki hafta süreli test – tekrar test güvenilirliği ile 0.926 olarak saptanmıştır.

VERİLERİN TOPLANMASI

37 kişilik pilot gruba uygulanan ölçeğin, çalışmada kullanılmaya uygun olduğu görülmüş ve Üsküdar Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi öğrencilerinden gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurularak örneklem

oluşturulmuştur.

Katılımcılara önce Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu imzalatılmıştır, ardından Sosyodemografi formu, Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği ve Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeğinin Kısa Formu dağıtılmıştır. Araştırma boyunca toplam 330 kişi çalışmaya dahil olmuştur.

İlk ölçeklerin verilmesinden üç hafta sonra araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına yapılan test-tekrar test uygulaması için, ilk katılımcılardan rastgele 34 tanesi seçilmiş ve onlara tekrar aynı ölçekler verilmiştir.

İstatistiksel değerlendirme

Veri analizleri SPSS v. 21 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Ölçeğin yapısal geçerliliği faktör analizi ile ölçülmüştür. Ölçeğin faktör yapısının incelenmesi için 'Temel Bileşenler Analizi' kullanılmıştır. Faktör analizi için örneklemin yeterliliği Kaiser-Meyer-Olkin (0.786) ve Bartlett testleri ($p<0.001$) ile test edilmiştir. Ölçeğin ve ölçek maddelerinin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde/toplam korelasyon değerleri ve test-tekrar test güvenilirlikleri hesaplanmıştır. Facebook kullanım bozukluğu ile akıllı telefon bağımlılığı ve sosyodemografik veriler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Bağımsız grupların karşılaştırılması için Student's t-testi, One-Way ANOVA testleri kullanılmıştır. $p<0.05$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

300 katılımcının dahil edildiği çalışmada elde edilen veriler tablolarda belirtilmektedir.

Tablo 1'de araştırmanın katılımcılarının sosyodemografik özelliklerine göre dağılımları bulunmaktadır.

Tablo 1. Sosyodemografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımları ve Yüzdeleri

Değişken	Değişken Kategorileri	N=300		BFKBÖ puan	
		n	%		p
Yaş	17-21	149	49.7	9.70±3.85	0.621
	22-25	101	33.7	9.87±4.32	
	26-29	21	7.0	10.00±3.91	
	30 ve üzeri	29	9.7	10.76±4.29	
Cinsiyet	Kadın	157	52.3	9.89±4.38	0.981
	Erkek	143	47.7	9.87±3.67	
Üniversite	Üsküdar Üni.	114	38.0	11.18±4.52	0.000
	Yeditepe Üni.	186	62.0	9.08±3.52	
Bölüm	Müzik	39	13.0	11.72±4.97	0.000
	Hemşirelik	32	10.7	10.88±5.16	
	Ergoterapi	18	6.0	11.83±3.98	
	Psikoloji	26	8.7	10.31±3.03	
	Güzel Sanatlar	185	61.7	9.07±3.52	
Çalışma Durumu	Öğrenci	254	84.7	9.56±3.83	0.000
	Yarı zamanlı iş	24	8.0	10.63±4.81	
	Tam zamanlı iş	22	7.3	12.77±4.63	

BFKBÖ TP : Bergen Facebook Bağımlılığı Ölçeği

Facebook Kullanımına Göre Dağılım

Katılımcıların Facebook kullarımlarına göre frekans dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Facebook Kullanımına Göre Frekans Dağılımları ve Yüzdeleri

Değişken	Değişken Kategorileri	N=300		BFKBÖ puan	
		n	%		p
Kaç yıldır Facebook hesabı var?	0-2	10	3.3	8.21±2.31	0.365
	3-5	78	26.0	9.65±3.92	
	6-8	186	62.0	10.11±4.27	
	9 ve üzeri	26	8.7	9.54±4.05	
Facebook hesabına en çok nerede bakar?	Yatakta	140	46.7	10.14±4.42	0.31
	Tuvalette	34	11.3	8.91±3.43	
	Yemekte	11	3.7	10.55±3.17	
	Sınıfta	6	2.0	10.67±4.65	
	Boş vakitlerinde	43	14.3	10.18±3.85	
Günde ortalama kaç kez Facebook hesabını kontrol eder?	Diğer	66	22	8.65±3.07	0.000
	10’dan az	195	65.0	8.82±3.04	
	10-20	73	24.3	10.78±3.91	
	20-30	14	4.7	14.43±5.67	
	30-40	9	3.0	12.78±7.66	
Günde toplam olarak ortalama kaç saatini Facebook ile ilgilenecek geçirir?	40’ın üzerinde	9	3.0	15.67±4.77	0.000
	1 saatten az	177	59.0	8.85±2.93	
	1-2 saat	89	29.7	10.31±3.93	
	3-4 saat	24	8.0	13.08±5.77	
Kendini bir Facebook bağımlısı olarak görüyor mu?	5 saat ve üzeri	10	3.3	16.60±6.46	0.000
	Değilim	207	69.0	8.57±2.69	
	Fikrim yok	26	8.7	9.15±2.75	
	Belki	56	18.7	13.59±4.42	
	Facebook bağımlısıyım	11	3.7	17.36±4.05	

BFKBÖ : Bergen Facebook Bağımlılığı Ölçeği

BFKBÖ geçerlilik ve güvenilirlik analizleri

Ölçekte yer alan maddeler, madde toplam korelasyonu ile ilişkisinin değerlendirilmesi amacıyla madde analizine tabi tutulmuş, ardından faktör analizleri ve güvenilirlik için test tekrar test ve iç tutarlık analizleri, geçerlik için ise ölçüt bağımlı geçerlik analizi yapılmıştır.

Madde Analizi

Orijinal formu toplam 6 maddeden oluşan Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeğinin geçerlik-

güvenirlik analizlerine geçmeden önce, ölçekte yer alan her bir madde ölçeğin toplam puanı ile olan korelasyonu açısından madde analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, tüm maddelerin toplam puan ile olan ilişkilerinin [$r = .640$, $p < 0.01$ (1. Madde)] ile [$r = .720$, $p < 0.01$ (3. Madde)] (Tablo 3) arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin toplam puan ile olan ilişkileri $r = .20$ ’nin üzerinde olduğundan ölçekteki hiçbir ifade çıkarılmadan faktör analizine geçilmiştir.

Tablo 3. Madde Toplam Korelasyonu

	FB1	FB2	FB3	FB4	FB5	FB6
FB Toplam	.640*	.695*	.720*	.657*	.670*	.688*

* $p < .01$ FB: Facebook, FB1: Facebook Bağımlılığı Ölçeği 1. soru

Faktör Analizi

Tablo 4’de Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği’nin faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Madde toplam puan korelasyonu her bir ifade için .20’nin üstünde olduğundan Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği’nin 6 maddesinin hepsi oblik döndürmeli temel bileşenler analizine tabi tutulmuştur (KMO=.786; Bartlett Testi(15)= 394,962; $p<.001$). Analiz sonucunda varyansın % 46.186’sını açıklayan, 6

maddeli ve öz değeri 1’in üzerinde olan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Orijinal formu 6 faktörden oluştuğu için faktör analizi yeniden 6 faktöre zorlamalı olarak yapılmıştır (KMO=.786; Bartlett Testi(15)= 394.962; $p<.001$). Analiz sonucunda varyansın % 100’ünü açıklayan 6 maddeli, ilk faktörde öz değeri 1’in üzerinde, kalan beş faktörde öz değeri 1’in altında 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Tablo 4. Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği Oblik Rotasyonlu Faktör Analizi Bulguları

Madde	İfade	F1	F2	F3	F4	F5	F6
Belirginlik: Özdeğer: 2.771; Açıklanan Varyans % 46.186							
FB1	Zamanınızın büyük bir bölümünü Facebook’u düşünerek veya Facebook’u kullanmayı planlayarak geçirdiniz	1.00					
Tolerans: Özdeğer: 0.885; Açıklanan Varyans: % 14.758							
FB2	Facebook’u giderek daha fazla kullanma arzusu duyduunuz		1.00				
Duygu Durum Düzenleme: Özdeğer: 0.791; Açıklanan Varyans: % 13.182							
FB3	Kişisel sorunlarınızı unutmak için Facebook’u kullandınız			1.00			
Nüks Etme: Özdeğer: 0.599; Açıklanan Varyans: % 9.976							
FB4	Facebook kullanımınızı azaltmaya çalıştınız ancak başarılı olmadınız				1.00		
Yoksunluk: Özdeğer: 0.499; Açıklanan Varyans: % 8.312							
FB5	Facebook’u kullanmanız engellendiğinde huzursuz veya tedirgin oldunuz					1.00	
Çatışma: Özdeğer: 0.455; Açıklanan Varyans: % 7.586							
FB6	Facebook’u aşırı kullanmanızın iş-okul durumunuz üzerinde olumsuz etkisi oldu						1.00

Güvenirlilik Analizleri

Test Tekrar Test Güvenirliliği

Ölçeğin test tekrar test güvenirliliğini incelemek için ölçek 34 katılımcıya üç hafta arayla tekrar uygulanmıştır. Toplam ölçeğin güvenirlilik değeri $r=.60$ ($p<0.01$) olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin güvenirlilik değerleri

Belirginlik alt ölçeği için $r=.62$ ($p<0.01$), Tolerans alt ölçeği için $r=.50$ ($p<0.01$), Duygu Durum Düzenleme alt ölçeği için $r=.42$ ($p<0,05$), Nüks Etme alt ölçeği için $r=.23$ ($p>0.01$), Yoksunluk alt ölçeği için $r=.41$ ($p<0.01$), Çatışma alt ölçeği için $r=.72$ ($p<0,01$) olarak bulunmuştur.

Tablo 5. Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği ve Alt Ölçeklerinin Test-Tekrar Test Korelasyonları, Ortalama ve Standart Sapmaları

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği n=34	Test Tekrar Test Güvenirliliği		İlk Test Ort±ss	Tekrar Test Ort±ss
	r	P		
Toplam Puan	.603**	.000	10.08±4.63	9.76±3.72
Belirginlik	.618**	.006	1.35±0.81	1.24 ±0.55
Tolerans	.504**	.002	1.76±1.10	1.91±1.21
Duygu Durum Düzenleme	.416*	.014	1.91±1.02	1.85±0.89
Nüks Etme	.231	.189	1.88±1.36	1.50±0.96
Yoksunluk	.409*	.016	1.56±1.07	1.74±0.96
Çatışma	.723**	.000	1.62±1.23	1.53±1.05

** $p<0.01$, * $p<0.05$

İç Tutarlılık

Toplam 6 maddeden oluşan formunun toplam iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .76$ olarak hesaplanmıştır.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizi

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin sınanması amacıyla Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nden

alınan puanlar ile aynı örnekleme Akıllı Telefon Bağımlılığı-Kısa Form Ölçeğinden alınan puanlar, Facebook Kullanım Değişkenleri puanları (Facebook Kontrol Etme Sıklığı, Facebook'ta Geçirilen Süre) ve Bağımlılık Öz Değerlendirme puanları (Facebook, Akıllı Telefon) arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 6. Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nin Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizlerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

	FB Kontrol Etme		FB Geçen Süre		FB Bağımlılığı Öz Değerlendirme		ATBÖ-KF Toplam Puan	
	r	p	r	p	r	p	r	p
BFKBÖ TP	.421**	.000	.428**	.000	.578**	.000	.387**	.000
Belirginlik	.392**	.000	.469**	.000	.523**	.000	.136	.019
Tolerans	.343**	.000	.355**	.000	.453**	.000	.218**	.000
Duygu Durum Düzenleme	.390**	.000	.265**	.000	.426**	.000	.291**	.000
Nüks Etme	.137	.017	.168**	.003	.256**	.000	.250**	.000
Yoksunluk	.281**	.000	.289**	.000	.419**	.000	.288**	.000
Çatışma	.184**	.001	.241**	.000	.307**	.000	.377**	.000

* $P < 0.05$, ** $p < 0.01$, ATBÖ-KF : Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu, BFKBÖ TP : Bergen Facebook Bağımlılığı Ölçeği Toplam Puan, FB: Facebook

Tablo 7. Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nden Alınan Puanların Düşük ve Yüksek Olmasına Göre Facebook Bağımlılığı Öz Bildirim Frekans Dağılımları ve Yüzdeleri

	BFKBÖ Puanı <18		BFKBÖ Puanı ≥ 18	
	n	%	n	%
Değilim	205	73.5	2	9.5
Fikrim yok	25	9.0	1	4.8
Belki	44	15.8	12	57.1
Facebook bağımlısıyım	5	1.8	6	28.6
Toplam	279	100.0	21	100.0

TARTIŞMA

İnternet kullanımının artmasına bağlı olarak, sosyal medya araçlarının kullanımının arttığı da gözlemlenmiştir (9). Facebook, sosyal paylaşım siteleri içinde en yaygın olarak kullanılan sitelerden biri olarak, farklı yaş grupları tarafından, farklı amaçlar, farklı süreler ve sıklıkta kullanılmaktadır. Norveç'te Bergen Üniversitesinde Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pallesen (7) tarafından bir çeşit davranışsal bağımlılık olan Facebook bağımlılığını ölçen "Bergen Facebook Addiction Scale (BFAS)"- Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği geliştirilmiştir. Bu çalışmada amaçlanan, BFAS'ı Türkçeye

uyarlamak; geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak ve klinik ortamlarda Facebook bağımlılığı tanısı konulmasına yardımcı olabilmektir.

Orijinal formu toplam 6 maddeden oluşan Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nde yer alan maddeler ölçeğin toplam puanı ile korelasyonu açısından madde analizine tabi tutulduğunda tüm maddelerin toplam puan ile olan ilişkilerinin [$r = .640$, $p < 0.01$ (1. Madde)] ile [$r = .720$, $p < 0.01$ (3. Madde)] arasında değiştiği görülmüştür. Madde toplam puan korelasyonu her bir ifade için $r = .20$ 'nin üstünde olduğundan Bergen

Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nin 6 maddesinin hepsi faktör analizine tabi tutulmuştur.

Analiz sonucunda 6 maddeli tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Orijinali 6 faktörden oluştuğu için faktör analizi yeniden 6 faktöre zorlamalı olarak yapılmıştır. Analiz sonucunda 6 maddeli, 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Orijinal formun "Belirginlik", "Tolerans", "Duygu Durum Düzenleme", "Nüks Etme", "Yoksunluk" ve "Çatışma" alt boyutlarının her birinden bir soru olacak şekilde Andreassen (1) tarafından belirlenen 6 maddelik form ifadelerinin her biri faktör analizi sonucunda farklı faktörlerde tam yük almışlardır. Bağımlılık literatüründe 6 boyut birbirinden farklı boyutlardır ve DSM-V bağımlılık kriterleri olarak belirlenmişlerdir. Toplam 6 maddeden oluşan formunun toplam iç tutarlılığı için hesaplanan Cronbach Alpha .76 kabul edilebilir bir değer olarak bulunmuştur.

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nin üç hafta arayla yapılan test-tekrar test verilerine ilişkin analizlerde elde edilen Pearson korelasyon değerleri incelendiğinde, "Toplam Puan", "Belirginlik", "Tolerans", "Duygu Durum Düzenleme", "Yoksunluk" ve "Çatışma" boyutlarında birinci ölçüm ve ikinci ölçüm arasındaki ilişkinin kabul edilebilir düzeyde ve yüksek korelasyon değerleri gösterdiği (sırasıyla; .60, .62, .50, .42, .41, .72), bulunmuş, ancak "Nüks Etme" boyutunda birinci ve ikinci ölçüm arasındaki ilişki ($r=.23$) anlamlı bulunmamıştır. "Nüks Etme" boyutunda yer alan "Facebook kullanımınızı, başarıyla sonuçlanmayan, azaltma çabanız oldu" ifadesinden alınan ortalamalara bakıldığında ilk ölçümde alınan ortalamanın son ölçümde alınan ortalamadan görece yüksek olduğu gözlenmektedir. Nüks etme, kişinin bağımlısı olduğu davranıştan kurtulma çabasına rağmen, bu çabanın başarısızlıkla sonuçlanması ve kısa ya da uzun süreli bırakmalara rağmen kişinin aynı davranışa geri dönmesidir (8). İki ölçüm arasında ortaya çıkan farkın, psikolojide kullanılan öz değerlendirme ölçeklerinin farkındalığı arttırdığı yönündeki varsayımlarla paralel olarak, son ölçüm için geçen üç haftalık süreçte ölçekte sorulan soruların bilişsel süreçleri harekete geçirmiş olabileceği ileri sürülebilir. Diğer yandan, ölçeğin aynı örneklemden toplanan uzun formundan elde edilen verilerle yapılan analizde bu boyutun iki ölçümü arasındaki korelasyon oldukça yüksek bulunmuştur. Ancak uzun formun faktör analizinde madde sayısı ikiye düşen Nüks Etme boyutunda çok fazla fark olmasa da daha fazla yük değeri alan "Facebook'u daha az sıklıkta kullanmaya karar verdiniz ama uygulayamadınız" ifadesi form için daha uygun görünmektedir. Ayrıca bu maddenin ifade ediliş biçimi bağımlılık literatüründe, davranışın bırakılmasına karar verme ile uygulamaya dökme arasındaki çelişkiyi de gösterir nitelikte görünmektedir (21).

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin sınanması amacıyla

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nden alınan "Toplam" puan ve "Belirginlik", "Tolerans", "Duygu Durum Düzenleme", "Nüks Etme", "Yoksunluk" ve "Çatışma" alt boyutlarından alınan puanlar ile aynı örneklemden Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin sınanması amacıyla Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nden alınan "Toplam" puan ve "Belirginlik", "Tolerans", "Duygu Durum Düzenleme", "Nüks Etme", "Yoksunluk" ve "Çatışma" alt boyutlarından alınan puanlar ile aynı örneklemden Facebook Kullanım Değişkenlerinden alınan puanlar (Facebook hesabını kontrol etme sıklığı, Facebook'ta geçirilen süre) arasındaki ilişki uzun formdaki bulgulara paralel olarak anlamlı bulunmuştur. Facebook hesabını kontrol etme davranışının sık olması ve Facebook'ta geçirilen sürenin fazla olması, davranışsal bağımlılık açısından davranışın sıklığındaki artışa ve davranış için harcanan zamanın artmasına karşılık gelmektedir. Hesabın kontrol edilme sıklığındaki artış ve davranış için harcanan zaman, o davranışı kişinin hayatında daha belirgin hale getirir. Diğer yandan davranışın giderek artması davranıştan alınan hazzın sürdürülmesini sağlar. Davranışın kontrollü sürelerde sürdürülmesi giderek duyulan hazzı azaltacağından kişinin davranışa karşı tolerans geliştirmesi mümkündür. Hazzın sürdürülmesinin amaçlanması, davranışın sıklığının ve süresinin artmasıyla sonuçlanır. Facebook hesabını kontrol etme sıklığı ve Facebook'ta geçirilen sürenin duygu durum düzenlemeye katkısı olduğu açıktır. Kişiyi rahatsız eden duygu ve düşüncelerinden uzaklaşmasını sağlayabilecek hatta varoluşunu olduğundan farklı tanımlayabileceği bir ortam yaratabilen Facebook'u sık kontrol etme ve geçirilen sürenin fazla olması bağımlılığın gelişmesine katkı sağlar. Facebook'u kontrol etme sıklığı ve Facebook'ta geçirilen sürenin nüks etme ile ilişkisi ilk bakışta doğrudan bir ilişki gibi görünmez ancak bağımlı davranışın nüks etmesi sıklıkla davranışın yarattığı hazzın duygu durum düzenleyici işlevinden ileri gelmektedir. Kişi duygu durum düzenlemek için bağımlı olduğu davranışın alternatifini bulamadığında ya da sağlıklı bir alternatif üretmediğinde, bağımlılığın ortaya çıkmasında katkısı olabilecek kaçınmacı başa çıkma tarzı nüksü ortaya çıkaracak şekilde harekete geçecektir. Sherman (22) duygu dengesizliği yaşayan bireylerin Facebook bağımlısı ve düşkünü olmaya ve yoksunluk yaşamaya en yatkın bireyler olduklarını göstermiştir. Facebook bağımlılığı madde bağımlılığında olduğu gibi fizyolojik belirtilerle seyreden bir yoksunluk olmasa da kişinin en azından Facebook'u kontrol edemediğinde ortaya çıkan yoksunluğunun Facebook'un yarattığı sosyal çevre içinde bulunamama ve takip edememe ile ilgili olduğu söylenebilir. Diğer yandan Facebook'un hayatın her alanında varlık gösteriyor olması nedeniyle,

özellikle de alışveriş, iletişim, etkinlikler, politika, haber, iş, müşteri, reklam takibi gibi alanlarda Facebook üzerinden yürütülen faaliyetlere bağlı olarak Facebook'a erişimin gerekliliğinin yarattığı gerilimin yoksunluk olarak tarif edilmesi uygun olmayabilir. Dolayısıyla Facebook'un sık kontrol edilememesinin ya da uzun vakit harcanamamasının yarattığı yoksunluk gerçekçi gerekliliğin yarattığı bir gerilim olabilir. Facebook'u kontrol etme sıklığı ve geçirilen süredeki artışın kişinin işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Kişinin aile, iş, okul ve diğer önceliklerinin ikinci plana atılması söz konusudur. Kişi bağımlı davranış ve diğer önemli öncelikleri arasında yaşadığı çatışmayı sonlandırabilmek için yine kaçınmacı bir başa çıkma ile önemli önceliklerin gerçekçi duygusal taleplerini görmezden gelerek Facebook'ta vakit geçirmeyi tercih edebilecektir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde, bağımlılık kriterlerinin her birinin Facebook bağımlılığı için de birbiri ile iç içe geçmiş, birbirine etki eden döngüsel bir yapıda hareket ettiğini söylemek mümkündür.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliliğinin sınanması amacıyla Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği'nden alınan "Toplam" puan ve "Belirginlik", "Tolerans", "Duygu Durum Düzenleme", "Nüks Etme", "Yoksunluk" ve "Çatışma" alt boyutlarından alınan puanlar ile aynı örnekleme Facebook Bağımlılığı Öz Değerlendirme puanları arasındaki ilişki uzun formdaki bulgulara paralel olarak anlamlı bulunmuştur.

Katılımcıların kendilerini Facebook bağımlısı olarak değerlendirip değerlendirmediklerine göre Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ancak daha önce de tartışıldığı gibi kendisini Facebook bağımlısı olarak değerlendiren 11 kişiden 5'inin Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeğinden orta altı puan (<18) puan aldıkları, ölçekten orta üstü puan (≥18) alan 21 kişiden 2'sinin ise kendilerini Facebook bağımlısı olarak görmedikleri bulunmuştur. Bu durum katılımcıların "kullanım bozuklukları"na karşı bir direnç göstermeleri veya farkındalıklarının düşüklüğü olarak açıklanabilir.

SONUÇ

BFKBÖ yetişkinlerde Facebook kullanım bozukluğunu değerlendirmek için klinik ortamda uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Ölçek her ne kadar geçerli ve güvenilir çıksa da 300 kişiden yalnızca 21 kişi kullanım bozukluğu tanı ölçütlerini karşılamıştır. Bu da sosyal medya kullanımının Facebook'tan başka paylaşım platformlarında da (Twitter, Instagram vb...) yoğunlaşmış olabileceğine işaret ediyor olabilir. İleride sosyal medya kullanımı ile ilgili yapılacak olan araştırmalarda Facebook kullanımı ile beraber Twitter ve Instagram gibi paylaşım sitelerinin de hesaba katılması önerilmektedir. Ayrıca sosyal medya kullanıcılarının bu sitelerde geçirdikleri sürenin uzunluğunun kullanım bozukluğuna sahip

olmalarından mı yoksa haber alma, iletişim, alışveriş gibi işlemlerin de bu sitelerden yapılmasından dolayı mı olduğunun araştırılması faydalı olabilir. Ek olarak, bu araştırma yalnızca üniversite öğrencilerine yapıldığı için ileriki araştırmalarda yaş ve örneklem yelpazesi genişletilerek tekrar geçerlik ve güvenilirlik bakılabilir. Bu araştırmada elde edilmiş verilere dayanarak BFKBÖ'nün genç yetişkinlerde Facebook kullanım bozukluğunu saptamada ek yardım olarak güvenle kullanılabilirliği söylenebilir. Özellikle sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı, bilgisayar bağımlılığı veya akıllı telefon bağımlılığı (kullanım bozukluğu) gibi şikâyetlerle kliniklere başvuranlara BFKBÖ'nün uygulanması ve ileride bu alanlarda yapılacak araştırmalarda bu ölçeğin kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Andreassen CS, Torsheim T, Brunborg GS, Pallesen S. Development Of A Facebook Addiction Scale. *Psychological Reports*. 2012;110(2):501-17.
- 2- Andreassen C, Griffiths M, Gjertsen S, Krossbakken E, Kvam S, Pallesen S. The relationships between behavioral addictions and the five-factor model of personality. *Journal of Behavioral Addictions*. 2013;2(2):90-99.
- 3- Grant J, Potenza M, Weinstein A, Gorelick D. Introduction to Behavioral Addictions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*. 2010;36(5):233-241.
- 4- Fisher S. Identifying video game addiction in children and adolescents. *Addictive Behaviors*. 1994;19(5):545-553.
- 5- O'Reilly M. Internet addiction: A new disorder enters the medical lexicon. *Canadian Medical Association Journal*. 1996;154.1882-1883.
- 6- Christenson GA, Faber RJ, Dezwaan M, Raymond NC, Specker SM, Ekern MD. Compulsive buying. Descriptive characteristics and psychiatric comorbidity. *Journal of Clinical Psychiatry*. 1994;55: 5-11.
- 7- Andreassen CS, Hetland J, Pallesen S. The relationship between 'workaholism', basic needs satisfaction at work and personality. *European Journal of Personality*. 2010;24(1):3-17.
- 8- Block JJ. Issues for DSM-V: Internet Addiction. *American Journal of Psychiatry*. 2008;165(3):306-7.
- 9- Raacke J, Bonds-Raacke J. MySpace and Facebook: Applying the Uses and Gratifications Theory to Exploring Friend-Networking Sites. *CyberPsychology & Behavior*. 2008;11(2):169-74.
- 10- Seferoğlu SS, Yıldız H. Dijital çağın çocukları: İlköğretim öğrencilerinin Facebook kullanımları ve internet bağımlılıkları üzerine bir araştırma. İletişim ve Diplomasi. 2013;Çocuk ve Medya:31-48.
- 11- S. Social Media Marketing, Analytics & Performance Tools [Internet]. Socialbakers.com. [cited

2016 Jan 8]. Available from: <http://www.socialbakers.com/statistics/facebook/>

12- Korkmaz İ. Facebook ve mahremiyet: Görmek ve gözetle(n)mek. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi. 2012;5:107-122.

12- Hazar M. Sosyal medya bağımlılığı: Bir alan çalışması. İletişim: Kuram ve Araştırma Dergisi. 2011;32:151-177.

13- Griffiths MD, Kuss DJ, Demetrovics Z. Social networking addiction: An overview of preliminary findings. Behavioral Addictions: Criteria, evidence and treatment. 2014;1:119-141.

14- Çam E, İşbulan O. A new addiction for teacher candidates: Social networks. The Turkish Online Journal of Education Technology.2012;11(3):14-19.

15- Uysal R, Satici SA, Akin A. Mediating Effect Of Facebook®Addiction On The Relationship Between Subjective Vitality And Subjective Happiness1. Psychological Reports. 2013;113(3):948-53.

16- Tosun LP. Motives for Facebook use and expressing "true self" on the Internet. Computers in

Human Behavior. 2012;28(4):1510-7.

17- Lortie CL, Guitton MJ. Internet addiction assessment tools: dimensional structure and methodological status. Addiction. 2013Jul;108(7):1207-16.

18- Ryan T, Chester A, Reece J, Xenos S. The uses and abuses of Facebook: A review of Facebook addiction. Journal of Behavioral Addictions. 2014;3(3):133-48.

19- Noyan C, Darcin A, Nurmedov S, Yilmaz O, Dilbaz N. Validity and reliability of the Turkish version of the Smartphone Addiction Scale-Short Version among university students. Anatolian Journal of Psychiatry. 2015;16:73.

20- Young KS. Internet addiction: evaluation and treatment. Student British Medical Journal. 1999;7:351-352.

21- Sherman E. Facebook addiction: Factors influencing an individual's addiction. Honors Thesis Program in the College of Management. Paper 5.

Bergen Facebook Kullanım Bozukluğu Ölçeği (BFKBÖ)

Aşağıda Facebook kullanımı ile ilgili çeşitli duygu ve düşünceleri içeren ifadeler verilmektedir. Lütfen her ifadenin size ne kadar uyduğunu değerlendirerek en uygun seçeneği yuvarlak içine alınız.

Geçen bir yıl süresince ne sıklıkla...		Çok nadiren	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Oldukça sık
1	Zamanınızın büyük bir bölümünü Facebook'u düşünerek veya Facebook'u kullanmayı planlayarak geçirdiniz	1	2	3	4	5
2	Facebook'u giderek daha fazla kullanma arzusu duydunuz	1	2	3	4	5
3	Kişisel sorunlarınızı unutmak için Facebook'u kullandınız	1	2	3	4	5
4	Facebook kullanımınızı azaltmaya çalıştınız ancak başarılı olamadınız	1	2	3	4	5
5	Facebook'u kullanmanız engellendiğinde huzursuz veya tedirgin oldunuz	1	2	3	4	5
6	Facebook'u aşırı kullanmanızın iş-okul durumunuz üzerinde olumsuz etkisi oldu	1	2	3	4	5